

Citation: AYTEKİN B. & ARSLAN R. (2021), Kripto Varlıkların Dünyadaki ve Türkiye’deki Hukuki Konumu, Baseak CORE Papers No: 9, 2021.

Bitcoin’in mi Var Derdin Var: Kripto Varlıkların Hukuki Konumu

Burak AYTEKİN, Ramiz ARSLAN

ÖZET

Blok zincirin en yaygın kullanıldığı alan olan kripto paralar son yıllarda en çok tercih edilen yatırım araçları arasındaki yerini aldı. Dünya üzerindeki çeşitli yatırım fonlarının da portföylerinde kendine yer bulan dijital varlıklar uzun zamandır devletlerin odağında yer alıyor. Zaman zaman yüksek kayıp ve kazanca sebep olmasıyla gündeme gelmelerinin yanı sıra, mal ve hizmet karşılığı ödeme alınması ve para transfer edilmesi amacıyla da sıklıkla kullanılıyorlar. Kripto paraların yaygın bir yatırım aracı haline gelmesi ve belirli türevlerinin anonim para transferleri için kullanılabilmesi sebebiyle yapılan işlemlerin kontrol altına alınmasına yönelik girişimlerin arttığına şahit oluyoruz. Bu girişimlerin başında ise hukuki düzenlemelere yönelik adımlar geliyor. Halihazırda yürürlükte olan ve yürürlüğe konması tasarlanan hukuki düzenlemelerin ise kara para aklama ve terör finansmanının önlenmesi gibi önleyici nitelikli düzenlemeler ile kripto varlıkların ekonomik hayata kazandırılmasına yönelik regülasyonlar şeklinde ortaya çıktığını gözlemliyoruz. Diğer taraftan kripto paraları tamamen yasaklayan veya düzenleme anlamında hiçbir girişimi olmayan ülkelere ve vergi politikasına odaklanan uluslararası organizasyonlara da rastlıyoruz. Bu gelişmelere binaen her ne kadar Bitcoin ve kripto varlıklar dünyasında belirsizliğin bir süre daha devam edeceğini düşünsek de, devletlerin kripto varlıkların gücünün yavaş yavaş farkına varmasıyla belirsizliğin yerini regüle edilmiş yeni piyasalara bırakacağını kestirebiliyoruz.

Anahtar kelimeler: Bitcoin, kripto para, madencilik, regülasyon

JEL Kodları: E51, F30, G18, G28, G32

ABSTRACT

Cryptocurrencies, which are the most widely used area of blockchain, have taken their place among the investment tools in the recent years. As they start to take part in the portfolios of various investment funds around the world, they are in the focus of governments. Besides cryptocurrencies time to time come up as a result of causing huge profit or lose, they are frequently used for payment and transfer of funds. Today, we witness the increased number of attempts to take the cryptocurrency transactions under control. The leading steps with regards to this purpose are the legal regulations. Measures currently in force and those planned to be enacted can be categorized into preventative regulations aiming to combat the risks brought about by the advent of crypto assets such as money laundering and terrorism financing, and other measures aspiring to incorporate crypto assets into the broader economy. On the other hand, we also witness some countries which totally prohibit cryptocurrencies or have taken no regulatory actions as well as international organizations focusing on tax policy. Based on these developments, while we think that uncertainty will still prevail in the crypto world for some time, it will gradually make way for new, regulated markets as states slowly realize the power crypto holds.

Keywords: Bitcoin, cryptocurrency, mining, regulation

JEL Codes: E51, F30, G18, G28, G32

I. Giriş

2018 yılında büyük bir düşüş yaşayan kripto para piyasası, 2020 yılı sonunda tekrar hareketlenince bir anda her kesimden insanın dikkatini çekmeye başladı. Son günlerde dayıların, eniştelerin ve teyzelerin bile ilgilenmeye başladığı konuya doğal olarak düzenleyici ve denetleyici kuruluşların da ilgisi günden güne artıyor. Birçok farklı türevi bulunan kripto paraların atası ve en popülerleri Bitcoin. İlk çıktığı yıllarda 10.000 Bitcoin karşılığında alınan 25 dolarlık pizza hikâyesini duyup hemen hesap yapmışsınızdır. Pizza için verilen Bitcoin’ler -her ne kadar sizler bu yazıyı okuyana kadar değeri değışecek olsa da- řu anda yaklaşık 391 milyon dolar ediyor¹.

II. Teknik Değerlendirmeler

II.1. Bitcoin Nedir

Peki, nedir bu Bitcoin (BTC)? Sembölü ₺ olan Bitcoin, herhangi bir merkezi olmayan ve banka gibi bir aracıya ihtiyaç duymadan alıp, satıp, takas edebileceğiniz bir kripto para birimi. Yaratıcısı olduğu kabul edilen Satoshi Nakamoto tarafından güvene değil, kriptografik kanıta dayalı bir elektronik ödeme aracı ihtiyacına karşılık olarak geliştirildiği² iddia ediliyor. Hayatımıza Ocak 2009’da girdi ve girdiğinden beri hayatını herhangi bir devlet, hükümet ya da bankaya bağılı olmadan sürdürüyor.

Toplamda 21 milyon adet olan Bitcoinin 18,5 milyonu arz edilmiş durumda. Geri kalanları ise zincir üzerindeki işlemler yapıldıkça dağıtılmak için bekliyor. Basit karşılığı “şifreli para birimi” olan kripto parayı (cryptocurrency) şifreli halkalardan oluşan bir zincir olarak düşünebilirsiniz. Bu zincire blokzincir (blockchain) adı veriliyor.

II.2. Blokzincir Nedir

Kripto paraların da temelinde yatan blokzinciri, işlemin gerçekleştiği ana ait zaman damgasını (timestamp) ve kendinden bir önceki halkanın adresini tutan ve belirli bir veri taşıma kapasitesi olan halkalardan oluşan veri bütünü olarak ifade edebiliriz. Blokzincirin bir diğer önemli özelliği ise verilerin bir merkez, kurum veya kişi tarafından değil sisteme bağılı olan birçok istemci (client) üzerinde çalışan dağıtık bir yapıda tutulması (decentralized/distributed). Bu şekilde esasında blokzincir kavramı, Bitcoin’in ötesinde çok farklı uygulamaları olabilecek bir iş yapma biçimini, bir teknolojiyi ifade ediyor.

Blokzincir teknolojisi, řu ana kadar ağırlıklı olarak hizmet veya ürün karşılığında ödeme almak için kullanılsa da hayatımıza günden güne daha çok dâhil olmakta. Örneğin, üretim ve perakende sektörlerinde ürünlerin orijinalliğinin kontrolü için kullanılırken sağlık alanında sağlık bilgilerinin güvenlik ve gizlilik seviyesinin artırılması için kullanılıyor. Ayrıca “tokenize etme” dediğimiz bir yöntem yoluyla gerçek dünyada yer alan varlıkların blokzincir ortamına aktarılarak, blokzincirin gizlilik özelliklerinden faydalanılması ve varlıkların çok hızlı bir biçimde aktarımının sağlanarak likidite oluşturulması söz konusu oluyor. Bir değer atfedilebilen her çeşit varlığın tokenize edilebildiği bu sistemi kısaca bir mali/finansal varlığın değeriyle ilişkili olan hak ve menfaatlerin blokzincirde bulunan dijital bir birime (token) aktarılması olarak tanımlayabiliriz.

İstisnaları olsa da standart yapılarda verilerin tamamı sunucu veya veri tabanı gibi bir merkezde tutulur. Örnek vermek gerekirse Google Drive’a yüklediğiniz dosyalar Google’a ait bir depolama alanında saklanır. Blokzincirde ise veriler sistemin ayakta kalmasını sağlayan düğümlerde (node) tutulur. Bu düğümler çoğunlukla bilgisayarlardan (masaüstü, laptop, server) oluşur. Sistemin “dağıtık” ve “güvenli” olmasının sebebi ise binlerce düğüm üzerinde tutulması ve verilerin birden fazla bilgisayara yazılarak doğrulanmasıdır. Teknik olarak erişimi olan herkesin işlem yapabileceği blokzincir sistemleri açık (public), sadece belirli kullanıcıların erişebileceği blokzincir sistemleri ise özel (private) olarak adlandırılıyor. Kripto para veya kripto varlık ise istisnaları olsa da (bkz. IOTA) blokzincir altyapısını kullanarak oluşturulan dijital para birimlerine verilen isim. En popülerleri Bitcoin olan kripto paraların günümüzde binlerce türevi bulunuyor.

¹ Bitcoin birim fiyatı olarak 14.06.2021 tarihi ve Coindesk verileri esas alınmıştır. <https://www.coindesk.com/price/bitcoin> (Erişim tarihi: 14.6.2021)

² NAKOMOTO, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. Erişim tarihi 14.06.2021, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (Erişim tarihi: 14.6.2021)

II.3. Mining Nedir

Kripto paralar ve blokzincir deyince duyduğumuz bir diğer kavram ise kripto para madenciliği, namıdiğer mining. Bilgisayar donanımları ve yazılımları aracılığıyla kripto para işlemlerinin doğrulanması ve blokzincire işlenmesi mining olarak adlandırılıyor³. Yapılan mining işlemine karşılık ödül olarak kripto para veriliyor. Sistemde kullanılan şifreleme algoritması sebebiyle standart bilgisayar işlemcileri olan CPU'lardan ziyade GPU'ların, yani ekran kartlarına ait işlemcilerin kullanılması daha efektif sonuç veriyor. Bu olay tamamen işlemciler arasındaki mimari farktan kaynaklanıyor. Mining için bazı özel donanımlar da kullanılıyor.

Bitcoin alışverişi temelde cüzdandan cüzdana transfer şeklinde, Bitcoin ATM'lerinden ve özel borsalar üzerinden gerçekleştirilebiliyor. Ayrıca satın aldığınız ürün veya hizmeti Bitcoin ile ödeyebileceğiniz işletmeler de bulunuyor. Haziran 2021 itibariyle piyasadaki kripto para türü on bine ve bu kripto paraların toplam piyasa değeri de 1,5 trilyon dolara yaklaştı. Tahmin edileceği üzere bu durum, yatırımcıları yanlış yönlendirerek haksız kazanç elde etme amacı taşıyan birçok kripto para türünün doğmasına sebep oldu. Bu tür sorunların yanında kripto varlıkların ticari işlemlere konu olmaları ve devletlerin her kazanç getirici varlıkta olduğu gibi kripto varlıkları da vergilendirmek istemesiyle düzenleme çalışmaları hız kazandı.

III. Bitcoin'in Hukuktaki Konumu Nedir?

Peki, kripto varlık alıp satmak isteyen, kripto varlıklarını miras bırakmak isteyen, kripto varlıklarının vergilendirilmesini merak eden kimselerin soru işaretlerini giderecek bir hukuki altyapı mevcut mu?

Ülkemizde kripto varlıklara hazırlanıp uygulamaya konulan mevzuat, Merkez Bankası'nın kripto varlıkların ödemelerde kullanılamamasına dair çıkardığı yönetmelik ve Mali Suçları Araştırma Kurulu'nun (MASAK) terör finansmanının önlenmesine yönelik faaliyetleri bünyesinde karşımıza çıkıyor.

Bu kısa düzenlemelere ek olarak, kripto varlıkların temas ettiği hukuki alanlarda diğer mevcut hukuki enstrümanların çeşitli çözümler üretebildiğini de görüyoruz. Kripto varlıklara yönelik mevcut hukuki düzenlemelerin ürettiği çözümlere

verilecek örnekler çeşitli: Miras bırakanın terekesine dijital varlıkları ve kripto paraları da dahil eden mahkeme kararları, miras kalan Bitcoin'lerin veraset ve intikal vergisine tabi olduğu kararlaştırılan vergi dairesi özgelere⁴, düşük miktarlardaki Bitcoin alımlarından doğan uyuşmazlıkların tüketici mahkemesinde çözümlenmesi gerektiğini belirten ve görevsizlik kararı veren asliye ticaret mahkemesi kararları⁵. Bununla birlikte bu örneklerin sınırlı kaldığını ve uyuşmazlıkların çözümünde çoğu zaman karmaşanın hâkim olduğunu belirtmek yanlış olmayacak. Bunun yanında kripto varlıkların para politikası kapsamında gözetilip gözetilmeyeceği, kripto para borsası yatırımcılarının haklarının korunması gibi konular regülasyon ihtimalini gündeme getiriyor. Bu noktada kripto varlıklara yönelik regülasyon çalışmaları için gözler finansal düzenleyici kurumlara çevriliyor. Nitekim bu durum yalnız Türkiye değil pek çok ülke için geçerli. Ancak bazı ülkelerin regülasyonlar anlamında başı çektiğini ve öncü olduklarını söylemek yanlış olmaz.

Bitcoin gibi kripto varlıklara ilişkin hukuki sorunların uyum içinde çözülebilmesi için kapsamlı regülasyonlara ihtiyaç duyulduğunu dile getirenlerin sayısı hiç de az değil. Her ne kadar kripto varlıklara ilişkin tüm konuları bir arada ele alan kapsamlı düzenleme örnekleri dünyada az olsa da, pek çok gelişmiş ekonomide kripto varlıklara değinen hukuki düzenlemeler oluşmaya başladı.

III.1. Bitcoin Bir Çeşit Para mı?

Kripto varlıkların "para" olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği sorusu, düzenleyici kurumların en önemli tartışma konuları arasında yer alıyor ve regülasyonlarla çözüme kavuşturulması gereken bir sorun olarak ele alınıyor. Klasik iktisatta paranın üç temel işleve sahip olduğu kabul edilir:

- *hesap birimi (unit of account),*
- *mübadale aracı (medium of exchange),*
- *değer saklama aracı (store of value).*

Dünya genelinde pek çok finansal düzenleyici kurum, Bitcoin gibi kripto varlıkların bu üç fonksiyonu bir arada sağlamayacağını belirtiyor ve şu an kripto varlıkların "para" olarak tanımlanamayacağını vurguluyor⁶. Kripto varlıkların

³ Mining için Proof of Work ve Proof of Stake adında iki temel yöntem bulunmaktadır. Yazımızda Bitcoin için kullanılan PoW yöntemine yer verilmiştir

⁴ Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, 23 Eylül 2020 tarih ve E.33826 sayılı özelge.

⁵ İstanbul 21. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2019/915 K. 2020/278, T. 2.7.2020.

⁶ Bununla birlikte bazı finansal düzenleyici kurumlar, kripto varlıkların bu üç fonksiyondan hesap birimi (unit of account) fonksiyonuna sahip olduğu görüşünde. Örneğin 2018 yılında Almanya'nın bankacılık otoritesi Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin), kripto varlıkların

“para” olarak olmasa da hukuki zeminde “varlık” ya da “finansal araç” olarak tanınmalarına yönelik pek çok hukuki çalışma söz konusu. Kripto varlıkların tanımlanmalarına yönelik düzenlemelerin yanında, kripto varlıkların dayandığı blokzincir teknolojisine, kripto varlık borsalarına, tokenize etme (tokenization) işlemlerine, kripto varlıkların ödeme hizmetlerinde kullanımına yönelik farklı konulara ilişkin çok sayıda düzenleme çalışması söz konusu. Kripto varlıklara özel regülasyon çalışmaları yanında pek çok ülkedeki vergi mevzuatları, kripto varlıkları da kapsayacak şekilde genişletiliyor. Öte yandan suçtan elde edilen gelirlerin aklanmasını önlemeye yönelik düzenlemeler de kripto varlıklar göz önünde bulundurulurken güncelleniyor.

III.2. Dünya Üzerindeki Yasal Düzenlemeler

III.2.1. Japonya

Doğan Güneşin Ülkesi, hukuken kripto varlıkları ilk tanımlayan ülkelerden biri. 2016 yılında Bitcoin gibi kripto varlıkları bir ödeme aracı olarak kabul eden Japonya’da kripto varlıklar, ilk düzenleme taslaklarında sanal para (virtual currency) olarak tanımlanırken, son değişikliklerle birlikte kripto varlık (cryptoasset) olarak isimlendiriliyorlar. 2017 yılındaki düzenlemelerle birlikte kripto varlıkların alım satım işlemlerinin gerçekleştirildiği borsaların, finansal düzenleyici kurum olan Financial Services Agency of Japan (JFSA) nezdinde tescil olmaları zorunlu kılındı. Özellikle kripto para borsalarının maruz kaldıkları siber saldırılar neticesinde yüzlerce milyon dolarlık kaybın ardından, JFSA yeni ihraçları durdurdu ve sektöre olan güveni tazelemek için ülkede borsaların üye olacağı Japanese Virtual Currency Exchange Association (JVCEA) kuruldu. JVCEA, sektördeki oyuncuların belirli güvenlik standartlarını sağlamayı amaçlıyor. Düzenleyici kurum olan JFSA, sektördeki güvenlik standartlarının gelişmesiyle birlikte ihraçları yeniden onaylamaya başladı ve 2020 yılında kripto varlık borsalarının tabii olduğu mevzuatta kapsamlı değişiklikler yapıldı.

III.2.2. Amerika Birleşik Devletleri

ABD’de federal seviyede Bitcoin’i veya blokzincir teknolojisini düzenleyen bir regülasyon henüz mevcut değil. Her ne kadar Kongre’de kripto varlıklara özel yasa tasarıları

geçtiğimiz iki yıl içinde gündeme gelse de bu teklifler henüz yasalaşmadı.

Hali hazırda federal seviyede bir yasa bulunmamakla birlikte sermaye piyasaları bakımından federal bir düzenleyici kurum olan Securities and Exchange Commission (SEC), kripto varlıklarla yakından ilgileniyor. SEC daha çok kripto varlıkların risklerine işaret eden genel nitelikte uyarılar yayımlamakla birlikte, birkaç örnekte kripto varlık alım satım işlemleri gerçekleştiren şirketlere yönelik idari kararlar da aldı (bkz. The DAO Report⁷). Buna ek olarak SEC, Ripple şirketine ait kripto para XRP ile geçtiğimiz yıldan beri süren bir savaş halinde⁸. Zira XRP’yi bir çeşit menkul kıymet (security) olarak değerlendiren SEC, bu kategorizasyona binaen Ripple’ın XRP’yi usulüne uygun biçimde “halka arz etmediğinden” bahisle şirket yöneticilerine yönelik bir dava yürütüyor. SEC-XRP hikayesinde kripto varlıkların hukuki düzlemi altüst eden karakterlerini somut olarak inceleme imkanı buluyoruz. Nitekim SEC-Ripple arasındaki uyuşmazlığın merkez noktası, XRP’nin bir menkul kıymet mi (SEC görüşü) yoksa bir para birimi (currency) mi olduğu sorusu. Her ne kadar SEC menkul kıymet iddiasında ısrar etse de, başka bir federal kurum olan Hazine, 2018 yılında XRP’yi bir “sanal para birimi” (virtual currency) olarak tanımlamıştı⁹. Kripto varlıklar bakımından aktif olan bir diğer düzenleyici kurum ise ABD’nin vergi kurumu olarak tanımlanabilecek olan Internal Revenue Service (IRS). IRS’in son formlarında -vergilendirme sırasında hesaba katılmak üzere artık kripto varlıkların ve bu varlıkların alım satımlarının da beyan edilmesi yükümlülüğü getiriliyor.

Her ne kadar kripto varlıklara yönelik federal seviyede bir yasa söz konusu olmasa da ABD’de eyalet seviyesinde çeşitli yasalar kabul edilmeye ve uygulanmaya başlandı. Örneğin Illinois eyaleti Blockchain Technology Act adında bir yasa çıkararak blokzincire dayalı çeşitli sözleşmeleri hukuki olarak tanıırken, Wyoming eyaleti de Utility Token Bill adlı yasa çalışması ile kripto varlıkları liberal bir yaklaşımla ele alıyor.

III.2.3. Kanada

Kanada’da kripto varlıklara yönelik bağımsız bir düzenleme söz konusu olmasa da düzenleyici kurumlar kripto varlıklara mevcut enstrümanları uygulamaktan çekinmiyor. Kanada’da

hesap birimi fonksiyonuna sahip birer finansal varlık olarak tanımlamış ve kripto varlık ticareti için lisans koşulunun sağlanması gerektiğine karar vermişti. Bununla birlikte 25 Ekim 2018 tarihli kararında Berlin Yüksek Bölge Mahkemesi, finansal regülasyonların tarihine de vurgu yaparak kripto varlıkların hesap birimi fonksiyonuna sahip olmadığını belirtmiş ve BaFin’in kararını iptal etmişti.

⁷ SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION (2017). Report of Investigation Pursuant to Section 21(a) of the Securities Exchange Act of 1934: The DAO., <https://www.sec.gov/litigation/investreport/34-81207.pdf>

⁸ <https://www.sec.gov/news/press-release/2020-338>

⁹ FINANCIAL CRIMES ENFORCEMENT NETWORK (2015). FinCEN Fines Ripple Labs Inc. in First Civil Enforcement Action Against a Virtual Currency Exchanger., <https://www.fincen.gov/news-releases/fincen-fines-ripple-labs-inc-first-civil-enforcement-action-against-virtual> (Erişim tarihi 14.06.2021)

sermaye piyasalarının düzenleyici kurumu olan Canadian Securities Administrators (CSA), son yayımladığı kılavuzda kripto varlıkların alım satımına aracılık edenlerin sermaye piyasası düzenlemeleri karşısındaki konumuna yönelik değerlendirmelere yer veriyor. CSA'ye göre kripto varlıkların alım satımına aracılık işlemleri, takas ve teslim işlemleri gerçekleşmiyor olsa dahi sermaye piyasası mevzuatına tabi ve lisans gerektiriyor. Öte yandan 2020 yılının haziran ayından itibaren geçerli olmak üzere Kanada'da, suç gelirlerinin aklanmasının ve terörün finansmanının önlenmesi düzenlemeleri kapsamında, kripto varlıkların alım satımına aracılık eden şirketlerin sicile kayıtları zorunlu hale geldi.

III.2.4. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği, geçtiğimiz birkaç yıl içinde hızlı şekilde hareket ederek kripto varlıklar bakımından çeşitli özel düzenlemeler hayata geçirdi ve yeni düzenleme çalışmalarına devam ediyor.

Avrupa Birliği'nin kripto varlıkları ilgilendiren ilk düzenlemesi, kara para aklamanın önlenmesini amaçlayan "The 5th EU Anti-Money Laundering Directive" (AMLD5). 2016 yılında yayımlanan ve üye ülkelerin tamamı bakımından 2020 yılı başında yürürlüğe giren AMLD5, kripto para borsalarının ve kripto para cüzdan hizmeti sağlayıcılarının yerel düzenleyici kurumlar nezdinde tescil edilmelerini ve belirli uyum yükümlülüklerini yerine getirmelerini (uyum kontrolleri, know-your-customer düzenlemeleri gibi) zorunlu kılıyor.

Öte yandan Avrupa Komisyonu, Markets in Crypto-assets (MiCA) isimli bir regülasyon teklifi hazırladı. Oldukça kapsamlı bir düzenleme olan ve Avrupa genelinde doğrudan uygulama alanı bulacak olan MiCA, kripto varlıklarla ilgili hizmet sunan şirketlerin düzenlenmesi yoluyla risklerin yönetilmesini ve tüketicilerin korunmasını amaçlıyor. Eylül 2020'de hazırlanan ve kamuoyuna sızan teklifin¹⁰ 4 yıllık bir kabul süreci barındırdığı ifade ediliyor. Hayata geçişi uzun sürecek gibi görünse de MiCA'nın, Avrupa'da kripto varlık ekosistemini kayda değer şekilde etkilemesi bekleniyor.

Avrupa Birliği kripto varlıklara ilişkin vergisel düzenlemeler konusunda da geri kalmıyor. Avrupa Komisyonu, geçtiğimiz haftalarda yerel otoriteler arasındaki iletişimi düzenleyen Directive on Administrative Cooperation'da değişiklik yapmayı planladığını duyurdu ve kamuoyunun görüşünü talep etti. İlgili düzenlemede planlanan değişikliklerle, yerel vergi

otoritelerinin birbirlerinden kripto varlıklara ilişkin veri alışverişi imkanlarının genişletilmesi ve kripto varlıkların daha etkin bir vergilendirmeye tabi tutulması hedefleniyor.

III.2.5. Almanya

Almanya'da henüz kapsamlı bir düzenleme bulunmasa da kripto varlıkların ekonomiye kazandırılması yönünde hukuki adımlar atıldığı söylenebilir. Alman bankacılık otoritesi BaFin bugüne kadar kripto varlıklara yönelik bazı kararlar yayımlamıştı. Bununla birlikte yasal bir zeminin tam olarak oturtulmamış olması nedeniyle BaFin'in ve Alman mahkemelerinin kripto varlıklara yaklaşımı farklılaşabiliyordu. Bu tür yorum farklılıklarını gidermek adına Almanya, kripto varlıklar göz önünde bulundurularak yasal düzenlemelerin kapsamlı bir revizeden geçirileceğini duyurdu.

2019 yılında yayımlanan ve 2020 yılı başında yürürlüğe giren bir yasa değişikliği ile Alman bankalarının kripto varlık alım satım işlemlerine izin verildi. Öte yandan geçtiğimiz yıl Aralık ayında kabul edilen düzenleme ile tamamen elektronik ortamda blokzincire dayalı menkul kıymet ihraçlarının önü açıldı.

III.2.6. Birleşik Krallık

Diğer ülkelerde olduğu gibi Birleşik Krallık'ta da kripto varlıklara yönelik kapsayıcı tek bir düzenleme söz konusu değil. Kripto varlıklar mahkemeler tarafından farklı hukuki rejimlerin altında değerlendirilebiliyor. Bununla birlikte kripto varlıklara olan ilgiyi takip etmek amacıyla Mart 2018'de Hazine Şansölyesi tarafından Cryptoassets Taskforce oluşturuldu. Cryptoassets Taskforce, hukuki riskler dahil olmak üzere kripto varlıkların doğurduğu riskleri takip edip düzenleyici kurumlar ile yasa koyuculara raporluyor. Örneğin

¹⁰ ALLISON, I. (2020). Leaked EU Draft Proposes All-Encompassing Laws for Crypto Assets. Coin Desk., <https://www.coindesk.com/leaked-eu-draft-crypto-assets> (Erişim tarihi 14.06.2021)

Cryptoassets Taskforce 2018 yılındaki raporunda kripto varlıkların suç gelirlerinin aklanmasında kullanıldığını belirtmiş, bu tespit üzerine 2020 yılının başında Birleşik Krallığın kara para aklama düzenlemelerinde değişikliklere gidilerek kripto varlıklar mevzuata dahil edilmişti.

Cryptoassets Taskforce’un yanında Birleşik Krallık’ta düzenleyici kurumlar, kendi alanlarına giren konularda kripto varlıklara ilişkin kılavuzlar yayınlıyor ve çeşitli kararlar alıyorlar. Örneğin Ekim 2020’de Financial Conduct Authority (FCA), kripto varlıklara dayalı türev araçların tüketici seviyesindeki yatırımcılara satışını yasakladı.

III.2.7. Rusya

Rusya, kripto varlıklara ilişkin düzenlemelerde başı çeken ülkeler arasında yer alıyor. 31 Temmuz 2020 tarihinde yayımlanan “259-FZ sayılı Dijital Finansal Varlıklar, Dijital Para Birimi ve Çeşitli Kanunlarda Değişiklikler Hakkındaki Kanun” ile Rusya, kripto varlıklara hukuki tanıma sağladı. 259-FZ sayılı Kanun ile kripto para ihraç eden kimselere bildirim yükümlülüğü getirilirken, kripto paralar bir “malvarlığı” olarak tanımlanıyor. Kripto varlıkların vergilendirmeye tabi olduğu düzenlenen Kanun’un detayları, ikincil düzenlemeler ile netleşecek.

III.2.8. Diğer Uluslararası Gelişmeler

Yukarıda yer verdiğimiz ülke bazlı gelişmelerin yanı sıra kripto varlıkların vergilendirilmesinde karşılaşılabilecek potansiyel sorunlar İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) bünyesinde ele alınıyor. “Sanal Paraların Vergilendirilmesi” (*Taxing Virtual Currencies*) projesi bağlamında G20 ile koordineli biçimde çalışmalar yürüten OECD, bu çalışmalarına dair yayınladığı raporda¹¹ kripto varlıkların oldukça süratli bir dönüşüm içinde olduğunu ve vergi politikalarının henüz bu hıza yetişemediklerini belirtiyor. 50’den fazla ülkenin katkıda bulunduğu raporun gelir, tüketim ve varlık vergilerinin kripto varlıklara karşı gösterdikleri zayıflıkları değerlendiren ilk çalışma olduğunu da iletelim. Rapor, kripto varlıkların vergilendirilmesi sürecinde kullanılabilir bulguların (vergiyi doğuran olay, vergilendirme yöntemi, muafiyetler vb.) yanı sıra kripto varlıkların makroekonomik ve para politikalarına

yansıyabilecek potansiyel etkilerini de inceliyor. Her ne kadar regülasyon konusunda kara para aklama konusuyla sınırlı kalınsa da, düzenleyici çerçeve çalışmalarının ilintili diğer konulara da yansıyacağı da belirtiliyor.

Regülasyonun kripto varlıklara sirayetinin belirtilerinden bir diğeri de Uluslararası Ödemeler Bankası (*Bank of International Settlements – BIS*) lideri Agustín Carstens’in geçtiğimiz aylarda yaptığı bir dizi açıklama. Carstens’e göre kripto varlıkların takibi çok zor olduğu için belli regülasyonların etrafından dolanma amacına hizmet ettikleri, bu sebeple düzenlemeye tabi tutulmaları gerekiyor¹². Ancak Carstens’in bu görüşünün (Bitcoin gibi kripto paraların takibinin çok zor oluşu) ne kadar doğruluğunu koruyacağı belirsiz. Zira geçtiğimiz ay ABD’de yaşanan Colonial Pipelines siber saldırısı sonucu saldırganlarca talep edilen Bitcoin’lerin FBI tarafından takip edilip geri alınması, popüler basın çevrelerinde Bitcoin’in gizlilik konusundaki dokunulmazlığını sarsabilecek cinsten bir gelişme olarak nitelendiriliyor¹³.

Kripto varlık ve Bitcoin camiasında büyük bir haber, beklenmedik bir şekilde El Salvador’dan geldi. 6,5 milyonluk nüfusuyla küçük bir Orta Amerika ülkesi olan El Salvador, dünyada Bitcoin’i yasal para olarak kabul eden ilk ülke oldu¹⁴. Kongre’den ezici bir çoğunlukla geçen Bitcoin Kanunu uyarınca El Salvador’da fiyatlar Bitcoin cinsinden gösterilebilecek ve vergiler Bitcoin ile ödenebilecek. Nüfusun %70’inin geleneksel finansal hizmetlere erişiminin kısıtlı olduğu ülkede Bitcoin’in, erişilebilir yapısıyla bu durumu düzeltmeye katkı sağlaması da amaçlanıyor. Merak edilen son konu ise Bitcoin’in kur ile ilgiliydi. Halihazırda kabul edilen kanuna göre Bitcoin/ABD doları kuru, piyasa metriklerine göre belirlenecek. Fiyat dalgalanmalarından ileri derecede etkilenen bir kripto para birimiyle yapılan bu deney, diğer ülkelere de yakından izlenecek gibi görünüyor.

III.3. Türkiye’de Düzenleyici Çerçeve

Yukarıda da belirtildiği üzere ülkemizde kripto varlıkların regülasyonuna yönelik genel geçer ve kapsayıcı tek bir düzenlemeden söz edilemeye de, kripto varlıklarla yapılan ödemeler ve kripto varlıkların suça yönelik kullanımlarına ilişkin birkaç düzenleme mevcut. Bunlardan ilki, Merkez

¹¹ OECD (2020). Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues., www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emerging-tax-policy-issues.htm (Erişim tarihi 14.06.2021)

¹² BROWNE, R. (2021). Crypto is a ‘speculative vehicle’ and should be regulated, says boss of central bank group BIS. CNBC., <https://www.cnbc.com/2021/03/24/cryptocurrencies-should-be-regulated-says-boss-of-central-bank-group.html> (Erişim tarihi 14.06.2021)

¹³ PERLROTH, N. (2021). Pipeline Investigation Upends Idea That Bitcoin Is Untraceable. The New York

Times. <https://www.nytimes.com/2021/06/09/technology/bitcoin-untraceable-pipeline-ransomware.html> (Erişim tarihi 14.06.2021)

¹⁴ KHARPAL, A. (2021). El Salvador becomes first country to adopt bitcoin as legal tender after passing law. CNBC.

https://www.cnbc.com/2021/06/09/el-salvador-proposes-law-to-make-bitcoin-legal-tender.html?mc_cid=1581e9eab7&mc_eid=b5259d0d71 (Erişim tarihi 14.06.2021)

Bankası'nca 16 Nisan 2021 tarihinde yayımlanan ve ödemelerde kripto varlıkların kullanımını yasaklayan Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik, diğeri ise 1 Mayıs 2021 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren suç gelirlerinin aklanması-terör finansmanı mevzuatına ilişkin değişiklikler. Bu bakımdan mevzuatın ilk bakışta OECD tarafından çizilen sınırları büyük oranda takip ettiğini gözlemleyebiliyoruz.

Merkez Bankası'nın yayımladığı yönetmeliğin amaç ve kapsamına baktığımızda oldukça geniş bir tablonun çizildiğine şahit oluyoruz. Buna göre kripto varlıkların ödemelerde, ödeme hizmetlerinin sunulmasında ve elektronik para ihracatında doğrudan veya dolaylı olarak kullanımının yasaklandığını görüyoruz. Ayrıca ödeme ve elektronik para kuruluşlarının kripto varlıkların alım-satım veya transferine ilişkin hizmet veren platformlara aracılık edemeyeceği de yönetmeliğin kapsamında yer alıyor. Kripto varlık borsaları ile aracılık noktasında ödeme ve elektronik para kuruluşları ile bankalar arasında bir ayırım yapılması ve bankaların bu yasağa tabi tutulmaması *açık bankacılık* prensipleri ile çelişkili bir resim çiziyor.

Yönetmelikte kripto varlıkların kısa ancak kapsamlı bir tanımı yapılmış. 3. maddeye göre kripto varlık tanımına dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal ortamda oluşturulan ve dijital ağlar üzerinden dağıtılan, ancak para ve sermaye araçları kapsamında nitelendirilemeyen gayri maddi varlıklar giriyor. Öte yandan 4. madde uyarınca ödeme hizmeti sağlayıcılarının, kripto varlıkların kullanımı etrafında şekillenen iş modelleri geliştiremeyeceği belirtiyor. Bu düzenlemeler her ne kadar yukarıda da bahsettiğimiz kripto varlıkların beraberinde getirdiği belirsizliklere bir tepki mahiyetinde olsa da, inovasyona ve teknolojik gelişime sirayet edebilecek olumsuz etkilere gebe olabilecekleri de değerlendirilmeli.

Kripto varlıklara yönelik ikinci düzenleme ise suç gelirlerinin aklanması ve terör finansmanının engellenmesine yönelik MASAK tarafından yürütülen mevzuata ilişkin değişiklikler. Finansal suçlar bakımından düzenleyici otorite olarak kabul edilen ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı olan MASAK'ın (Mali Suçları Araştırma Kurulu) yakın zamanda kripto para borsalarından kullanıcı verilerini talep etmesi¹⁵, anılan düzenlemenin bir öncüsü olarak karşımıza çıkmıştı. Yapılan değişikliğe göre "kripto varlık hizmeti sağlayıcıları", Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmeliği uygulamakla yükümlü hale getiriliyor¹⁶. Yönetmelik ve ilgili kanun bağlamında kripto varlık hizmeti sağlayıcılarına kimlik tespiti ve elektronik transferler hakkında bildirim yükümlülükleri gibi görevler yükleniyor. Yönetmeliği yürütmekle görevli MASAK'ın kripto varlık hizmet sağlayıcılarına yönelik bu yükümlülükleri açıklayan özel bir rehber hazırladığını da belirtelim¹⁷.

Yukarıdaki düzenlemelere ek olarak gelişmiş ülkelerinin merkez bankaları ile paralel şekilde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası da merkezi bir dijital paranın geliştirilmesi için (TCMB Dijital Para) bir süredir çalışmalarına devam ediyor. Her ikisi de dijital bir varlık olsa da merkez bankalarının dijital paraları ile kripto paralar arasında ciddi farklılıklar olduğunu unutmamak gerekiyor. Her şeyden önce, yukarıdaki bölümde de açıklandığı üzere Bitcoin gibi kripto paraların temel özellikleri merkeziyetsiz/dağıtık bir altyapıya sahip olmaları. Merkez bankalarının geliştirmekte oldukları dijital paralar ise ulusal para birimlerinde olduğu gibi merkez bankalarına bağlı ve dolayısıyla merkezi bir altyapıya sahip. Dünyada İsveç, Çin, Japonya, Uruguay, Bahamalar, Rusya gibi çok sayıda ülkenin merkez bankası dijital para çalışmalarını ilerletmiş durumda.

Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın yayımladığı Ekonomi

¹⁵ <https://twitter.com/HMBakanligi/status/1377628999665524743>

¹⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=200713012&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5>

¹⁷ MASAK, Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcılar Rehberi, Mayıs 2021, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/05/Kripto-Varlik-Hizmet-Saglayicilar-Rehberi.pdf> (Erişim tarihi: 9.6.2021)

Reformları Eylem Planı Takvimi’ne göre 2021 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanan adımlardan biri de TCMB Dijital Para’nın ekonomik, teknolojik ve hukuki altyapısının oluşturulması.

Öte yandan son dönemde çeşitli kripto varlık borsalarının Türkiye’deki kullanıcılar bakımından çeşitli sorunlar doğurması, ülkemizde bu alandaki düzenleme çalışmalarını hızlandırdı. Halihazırda, finansal düzenleyici kurumların ortak katılımıyla kripto varlıklara yönelik kapsayıcı bir düzenleme üzerinde çalışmaların devam ettiği ve yakın zamanda düzenlemenin hayata geçirileceği resmi makamlarca duyuruldu¹⁸.

Her ne kadar şu an kripto varlıklara yönelik bir düzenleme çalışması yürütülüyor olsa da, mevcut halde düzenleyici kurumların kendi görev alanlarıyla ilgili konularda kripto varlıkları görmezden gelmediklerini biliyoruz. Örneğin Kişisel Verileri Koruma Kurumu, ülkemizde aktif olan kripto varlık hizmeti sağlayıcısı BTC Türk’e ait olan kullanıcı verilerinin sızdırılmasına yönelik ihlal bildirimini yapmasına binaen konu üzerinde inceleme başlatması, kripto varlıklar ile çeşitli regülasyonlar ve düzenleyici kurumlar arasındaki artan ilişkiye ve gerilime örnek olarak verilebilir¹⁹.

Yukarıdaki düzenleyici gelişimin ışığında Türkiye’de kripto varlıklara uygulanabilecek hukuki çerçevenin, özellikle kara para aklama ve terör finansmanının engellenmesi gibi alanlarda Kanada, Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık hukuklarına yaklaştığı, buna karşılık kripto varlıklardan faydalanılarak bunların ekonomiye kazandırılması konusunda Japonya, Almanya ve Rusya gibi devletlerin gerisinde kaldığını gözlemleyebiliyoruz. Bu yaklaşımın her ne kadar kripto varlıklarla birlikte gelen risklere karşı bir “önleyici tavır²⁰” niteliğinde olduğu savunulabilse de, kripto varlıkların ödemelerde kullanımının ve aracılık faaliyetlerinin doğrudan yasaklanmasının uzun vadede ülkemizin iktisadi dinamizmine ve ekonomik-inovasyon gelişimine zarar verebilecek nitelikte olduğu da unutulmamalı.

IV. Sonuç

Finansal piyasalardaki yatırım araçlarıyla ilgili genel kabul gören ilke, bir yatırım aracının getirisi ne kadar yüksekse riskinin de o derece yüksek olduğudur. Her ne kadar bu ilke spekülasyon alım satım işlemlerinin sonuçlarına ve yatırım

aracının fiyatındaki belirsizliklere işaret etse de, Bitcoin’in bu riskler yanında hukuki belirsizlik riskini de taşıdığını belirtmek gerekir. Bu hukuki belirsizliklerin, Bitcoin’in takip edilemezlik yönünü güçlendirdiği ve bu şekilde değerini artırdığı yönünde iddiaların da bulunduğunu hatırlatmak gerekiyor. Son yıllarda devletler ve uluslararası organizasyonlar bünyesinde önemini hızla arttıran regülasyon çalışmalarının da bu hukuki belirsizliğe bir tepki olarak ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bakımdan yukarıda incelediğimiz ve halihazırda yürürlükte olan veya uygulamaya geçirilmesi planlanan regülasyonları iki şekilde kategorize etmek mümkündür: kripto varlıklar ile gelen risklerin minimize edilmesi amacıyla taşıyan önleyici düzenlemeler ve kripto varlıkların ekonomiye kazandırılarak yenilikçi özelliklerinden faydalanılmasını hedefleyen regülasyonlar. Birinci kategoriye ülkemizce de uygulanan kara para aklama ile terör finansmanının engellenmesine yönelik regülasyonlar girebilecekken, ikinci kategoriye Japonya, Almanya ve Rusya gibi ülkelere uygulanan ve kripto varlıkları tanımlayarak hukuki düzleme oturtma ve iç ekonomide sirküle etme amacı taşıyan regülasyonlar konumlandırılabilir. Bu gelişmelere ek olarak başını OECD’nin çektiği ve daha çok vergilendirme politikaları ve vergi kaçakçılığının önlenmesine dayanan politika gelişmeleri de eklenebilecektir.

Bitcoin’e ilişkin hukuki belirsizlikler bir süre daha bizimle olacak gibi görünüyor; ancak dünya genelinde Bitcoin’in düzenlenmesine yönelik girişimlerin artarak devam edeceğini tahmin etmek yanlış olmayacaktır.

¹⁸ Ertem: Kripto para düzenlemeleri yolda, Dünya Gazetesi, 23.4.2021, <https://www.dunya.com/finans/haberler/ertem-kripto-para-duzenlemeleri-yolda-haberi-618886> (Erişim tarihi: 9.6.2021)

¹⁹ Kişisel Verileri Koruma Kurumu, BTCTürk Veri İhlali Kamuoyu Duyurusu, <https://www.kvkk.gov.tr/icerik/6970/Kamuoyu-Duyurusu-Veri-İhlali-Bildirimi-Eliptik-Yazilim-ve-Ticaret-AS-BtcTurk-> (Erişim tarihi: 9.6.2021)

²⁰ PAESANO, F. (2019). Regulating cryptocurrencies: challenges and considerations. Basel Institute on Governance Working Paper No. 28., <https://baselgovernance.org/publications/working-paper-28-regulating-cryptocurrencies-challenges-and-considerations> (Erişim tarihi 14.06.2021)

KAYNAKÇA

ALLISON, I. (2020). Leaked EU Draft Proposes All-Encompassing Laws for Crypto Assets. Coin Desk. Erişim tarihi 14.06.2021, <https://www.coindesk.com/leaked-eu-draft-crypto-assets>

BROWNE, R. (2021). Crypto is a 'speculative vehicle' and should be regulated, says boss of central bank group BIS. CNBC. Erişim tarihi 14.06.2021, <https://www.cnbc.com/2021/03/24/cryptocurrencies-should-be-regulated-says-boss-of-central-bank-group.html>

DÜNYA GAZETESİ (2021). Ertem: Kripto para düzenlemeleri yolda. Erişim tarihi 14.06.2021, <https://www.dunya.com/finans/haberler/ertem-kripto-para-duzenlemeleri-yolda-haberi-618886>

EDİRNE VERGİ DAİRESİ BAŞKANLIğI, 23 Eylül 2020 tarih ve E.33826 sayılı özelge.

FINANCIAL CRIMES ENFORCEMENT NETWORK (2015). FinCEN Fines Ripple Labs Inc. in First Civil Enforcement Action Against a Virtual Currency Exchanger. Erişim tarihi 14.06.2021, <https://www.fincen.gov/news/news-releases/fincen-fines-ripple-labs-inc-first-civil-enforcement-action-against-virtual>

İSTANBUL 21. ASLİYE TİCARET MAHKEMESİ, E. 2019/915 K. 2020/278, T. 2.7.2020.

KHARPAL, A. (2021). El Salvador becomes first country to adopt bitcoin as legal tender after passing law. CNBC. Erişim tarihi 14.06.2021, https://www.cnbc.com/2021/06/09/el-salvador-proposes-law-to-make-bitcoin-legal-tender.html?mc_cid=1581e9eab7&mc_eid=b5259d0d71

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURUMU (2021). Kamuoyu Duyurusu (Veri İhlali Bildirimi) – Eliptik Yazılım ve Ticaret AŐ (BtcTurk). Erişim tarihi 14.06.2021, <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6970/Kamuoyu-Duyurusu-Veri-Ihlali-Bildirimi-Eliptik-Yazilim-ve-Ticaret-AS-BtcTurk->

MASAK (2021). Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcılar Rehberi. Erişim tarihi 14.06.2021, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/12/2021/05/Kripto-Varlik-Hizmet-Saglayicilar-Rehberi.pdf>

NAKOMOTO, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. Erişim tarihi 14.06.2021, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>

OECD (2020). Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues. Erişim tarihi 14.06.2021, www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emergingtax-policy-issues.htm

PAESANO, F. (2019). Regulating cryptocurrencies: challenges and considerations. Basel Institute on Governance Working Paper No. 28. Erişim tarihi 14.06.2021,

PERLROTH, N. (2021). Pipeline Investigation Upends Idea That Bitcoin Is Untraceable. The New York Times. Erişim tarihi 14.06.2021,

SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION (2017). Report of Investigation Pursuant to Section 21(a) of the Securities Exchange Act of 1934: The DAO. Erişim tarihi 14.06.2021,

SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION (2020). SEC Charges Ripple and Two Executives with Conducting \$1.3 Billion Unregistered Securities Offering. Erişim tarihi 14.06.2021